

МОДЕЛІ І МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Мединська Т. М. - аспірант

Київський національний торговельно-економічний університет

Моделювання, як метод дослідження, використовується в процесі розробки складних управлінських рішень і визначається як процес побудови моделей або системи моделей об'єкта, що досліджується з метою його подальшого вивчення. В процесі дослідження моделей об'єктів ми можемо зрозуміти і виявити деякі особливості та характерні риси досліджуваного явища. Використання ж побудованих моделей об'єктів здійснюється в процесі проведення різних експериментів, які неможливо провести з самим об'єктом.

Прийняття управлінських рішень є невід'ємною частиною будь-якої діяльності підприємства. Саме завдяки процесу прийняття рішень здійснюється координація діяльності компанії. Але найбільш складними є рішення, які приймаються в умовах невизначеності, коли немає змоги оцінити імовірність потенційних результатів, тому що необхідні дані є складними і новими, і ми не можемо отримати важливу і необхідну інформацію про них.

В процесі розробки моделі прийняття рішення потрібно враховувати її структуру, а саме: мету (ціль), альтернативні стратегії, стан зовнішнього середовища, фактор часу.

Будь-яке рішення характеризується поставленою метою, критерієм оптимальності або системою цілей, які, в свою чергу, повинні містити пріоритетні співвідношення, що показуватимуть відносну інтенсивність досягнення цільових функцій.

Альтернативні стратегії, або очікувані варіанти дій дають можливість вибору оптимального рішення серед всіх можливих. Частковим випадком є вибір одиничного рішення при порівнянні дій лише з одною альтернативою.

Стан зовнішнього середовища – це сукупність зовнішніх факторів та їх майбутній розвиток, що характеризуються невизначеністю. Часто ця невизначеність пов'язана не зі свідомими діями, а з нашою необізнаністю про середовище, в якому треба приймати рішення.

Фактор часу є невід'ємним атрибутом моделі прийняття рішень, оскільки

важливими є не лише терміни вибору оптимального варіанту, а й кількість кроків та періодів цього процесу.

Методи прийняття рішень в умовах невизначеності є універсальними і потребують коректної постановки задачі. Найбільш поширеними методами прийняття оптимальних рішень є:

- платіжна матриця – це один із методів статистичної теорії рішень, який полягає в тому, що оцінювач повинен самостійно встановити, яка стратегія найбільш сприятиме досягненню поставлених цілей. Особливість цього методу - обмежена кількість варіантів стратегії та невизначеність результату;

- метод теорії корисності ґрунтується на припущенні, що якщо переваги людей по відношенню до певних ситуацій задовольняють ряд аксіом, то їх поведінка може розглядатись як максимізація очікуваної корисності;

- метод теорії перспектив - передбачає ймовірнісний кінцевий результат. На жаль, цей метод не вирішує проблем, що виникають при вивченні поведінки людей в задачах прийняття рішення;

- метод аналізу ієрархій - спирається на багатокритеріальну характеристику проблеми та використовує дерево критеріїв, що підкреслює його наочність.

Евристичні методи поділяють на: метод компенсації (для попарного порівняння альтернатив), метод зваженої суми оцінок критеріїв (для бальної оцінки кожної альтернативи) [1].

Основними критеріями, що використовуються в процесі прийняття рішень в умовах невизначеності, можна назвати наступні:

1) критерій Вальда (максимін) – полягає у виборі саме такої альтернативи, яка з усіх несприятливих варіантів розвитку подій набуває найбільшого з мінімальних значень (значення ефективності краще з усіх гірших). Цим критерієм здебільшого користуються суб'єкти, що не схильні ризикувати, песимісти;

2) критерій «maximax» - заснований на виборі альтернативи, яка з усіх

найсприятливіх ситуацій розвитку подій має найбільше з максимальних значень (значення ефективності краще з кращих). Найчастіше цей критерій використовується суб'єктами, які схильні до ризику;

3) критерій Гурвіца (критерій «оптимізму-песимізму» або «альфа-критерій») – побудований на взаємодії правил максимакса та максиміна, шляхом зв'язування максимуму мінімальних значень альтернатив.

Оптимальне значення альтернативного рішення за критерієм Гурвіца визначається наступною формулою:

$$A_i = a * E_{\text{MAX}i} + (1 - a) * E_{\text{MIN}i},$$

де, A_i - середньозважена ефективність за критерієм Гурвіца для конкретної альтернативи;

a - альфа-коефіцієнт, що приймається з урахуванням ризикової переваги в межах від 0 до 1 (значення, наближені до нуля, характерні для суб'єктів, які не схильні до ризику; значення рівне 0,5 - суб'єкти, які нейтральні до ризику; значення, наближені до одиниці - суб'єкти, схильні до ризику);

$E_{\text{MAX}i}$ - максимальне значення ефективності по конкретній альтернативі;

$E_{\text{MIN}i}$ - мінімальне значення ефективності по конкретній ініціативі.

Критерій Гурвіца найчастіше використовується суб'єктами, яким необхідно максимально точно ідентифікувати ступінь своїх конкретних ризикових переваг шляхом задання значення альфа-коефіцієнта;

4) критерій Севіджа - передбачає вибір альтернативи, яка мінімізує величину максимальних втрат по кожному з можливих рішень і використовується суб'єктами, які не схильні до ризику. [3]

Таким чином, застосування вищенаведених методів та критеріїв в практичній діяльності, під час прийняття рішень в умовах невизначеності, дозволить значно підвищити ефективність процесу прийняття рішень за рахунок використання наукового підходу, системної орієнтації на основі сучасних інформаційних технологій інтелектуальної обробки даних.

Література

1. Волошин О. Ф., Машенко О. С. Моделі та методи прийняття рішень. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 336 с.
2. Трофимова Л. А. Методы принятия управленческих решений: учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 101 с.
3. Бланк І. А. Методи обґрунтування управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності [Електронний ресурс] / І. А. Бланк. – Режим доступу: <http://econ.me.pn/metodyi-obosnovaniya-upravlencheskih-resheniy-18056.html>

УДК 657.6

АУДИТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: РОЗУМІННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І ОЦІНКА РИЗИКУ КОНТРОЛЮ

Никонович М.О. – к.е.н., доцент; Барабаш Н.С. – к.е.н., доцент
Київський національний торговельно-економічний університет

Для проведення аудиту аудиторю необхідно досягти розуміння внутрішнього контролю і оцінити ризик контролю в частині основних засобів. На невеликих підприємствах система контролю відсутня з відомих причин. Тому аудитор приймає твердження про те, що ризик контролю високий. Це означає, що перевірка по суті здійснюється повністю, а не вибірково.

Система внутрішнього контролю повинна бути протестована по декількох напрямках (табл. 1).

Коли перевірка системи контролю є доречною, то аудитор здійснює тестування контролю відносно основних засобів. Ця робота здійснюється під час проміжного аудиту, тобто протягом звітного періоду.

Для розуміння системи внутрішнього контролю аудиторю необхідно вивчити процес здійснення операцій з основними засобами. Найбільш простий спосіб – це вивчення письмових внутрішніх процедур, що регламентують здійснення таких операцій, а також опитування керівників, що